

A close-up portrait of a man with light-colored hair and glasses, looking directly at the camera. He is wearing a dark suit jacket, a white shirt, and a dark tie. The background is dark and out of focus.

FRED EN DE WET

**De schaduwzijde
van een crimefighter**

Wim van de Pol

Fred en de Wet

De schaduwzijde van een crimefighter

Wim van de Pol

Crimesite / Amsterdam 2014

www.crimesite.nl

Omslagontwerp: Nicoline Caris

Foto omslag: Evert-Jan Daniels / Hollandse Hoogte

Zetwerk: V3-Services

© 2014 Crimesite

© 2014 Wim van de Pol

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Ondanks alle zorg die aan de samenstelling van de uitgave werd besteed, kan de uitgever of de auteur noch de redacteur enige aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze publicatie zou kunnen voorkomen.

ISBN 978 94 91308 13 0

E-ISBN 978 94 91308 19 2

NUR 600 / 330

Inhoud

1. De crimefighter	7
2. De FIOD-methode	17
3. In het spoor van de octopus	37
4. De schaduw van De Lange	49
5. De IRT-methode	65
6. Officier van justitie	75
7. Hitman voor Karman	83
8. De IRT-manipulatie	103
9. Van Traa misleid	113
10. Dood in de Blauwe Druif	133
11. Vuilniszakken	147
12. De beerput geopend	157
13. De Hillis-dreiging	169
14. Reis naar Montpellier	181
15. De verborgen cocaïne	195
16. De BVD-frustratie	205
17. De FIOD-verdenking	225
18. Een bergingsbedrijf	239
19. Cor en Thomas	251
20. Het Endstra-mysterie	265
21. Het Annapurna-raadsel	279
22. Gratie en geld	291
23. Het Hong Kong-fiasco	305
24. De Bruinsma-claim	321
25. De vragen	331
Register van persoonsnamen	349

1

De crimefighter

Op de ochtend van 9 oktober 1995 kwam officier van justitie Fred Teeven voor het eerst live op televisie. Hij was 37 jaar en nam in een blauw pak plaats aan een tafeltje in de Eerste Kamer tegenover de voltallige Commissie-Van Traa, de parlementaire commissie die de uit de hand gelopen opsporing van georganiseerde criminaliteit onderzocht. Hij had zich inhoudelijk goed voorbereid. Hij presenteerde zich met de nuchtere bravoure van het brandweermannensoort die zijn handelsmerk zou worden. Mensen, zo straalde hij uit, het blussen kunt u echt het beste aan mij overlaten. Zijn doordringende blik, waarin ook iets van een trouwe hond besloten lag, deed de rest, waakzaamheid in persona. Hij luidde met zijn indringende nonchalance de alarmklok voor de dreiging van corruptie en criminaliteit waartegen opgetreden moest worden. Hier zat een man met een roeping en een missie. Teeven kwam van de straat, met duidelijk Haarlemse tongval, maar was zeer ter zake kundig.

Hij toonde zich als magistraat tegenover Van Traa bescheiden – met het besef dat hij toch de hoogste macht in de democratie tegenover zich had – maar niet gedienschtig. De indruk was dat hij deze dag de coulan- ce had gevonden Van Traa te woord te staan, ondanks zijn drukke werkzaamheden. Natuurlijk begreep hij de noodzaak van dit verhoor. Niettemin, het mocht iedereen duidelijk zijn, zijn plicht bleef buiten wachten. Tijd is kostbaar voor een crimefighter. Het liefst zou hij direct de straat weer opstuiven om achter de boeven aan te jagen. Maar hij zag zich gedwongen even tijd vrij te maken, zo bracht zijn presentie tot uitdrukking, omdat over de geheimen die besloten lagen in de boezem van de IRT-af- faire hij natuurlijk veel meer wist dan Maarten van Traa.

Hij getuigde in het belang van het land. De handen voor zich gevou- wen, het hoofd soms scheef, toonde hij zich meester van de informatie

waarover gesproken werd. De verhoren gingen hoofdzakelijk over geheimen, heimelijke opsporingsmethodes, liquidaties, infiltranten die in levensgevaar verkeerden. De verhoren van de Van Traa-commissie waren een geheimzinnig theaterstuk. Het schouwspel werd live op televisie opgevoerd. Velen volgden het, slechts weinig Nederlanders begrepen het. De tientallen journalisten doorzagen het evenmin. De verhoren waren een schimmenspel met hele en halve feitelijkheden. Zijn rol was Teeven op het lijf geschreven en ondertussen lieten hij noch zijn voormalige dienst de FIOD, het achterste van de tong zien.

Onder de geheimen die de officier van justitie Teeven die ochtend meedroeg was er één die afweek van alle gewone speurdersgeheimen en onderzoeksbelangen. Teeven had besloten die dag op een aantal punten niet de waarheid te vertellen. Jawel, hij stond onder ede. Maar hij zou liegen op verschillende welgekozen momenten. Hij vertelde bijvoorbeeld helemaal niets af te weten van het leveren aan criminelen, onder verantwoordelijkheid van zijn FIOD en van hem, van sigaretten of drugs die vervolgens op de vrije criminele markt terechtkwamen. Dat ‘doorleveren’ deed – volgens Teeven – alleen de CID van de politie van Kennemerland, zelf hoorde hij er pas van in 1994. De vraag is waarom hij loog. Waarom vertelde Teeven niet eerlijk dat dit onder zijn verantwoordelijkheid toch ook al was voorgevallen? Pleegde hij het ernstige misdrijf meeneed alleen om zijn voormalige werkgever de FIOD te beschermen? Of was er veel meer aan de hand?

Het optreden van Fred Teeven voor de Commissie-Van Traa was een cruciaal moment in de IRT-affaire. Van Traa liet duidelijk merken Teeven te geloven toen deze zei niets af te weten over drugs die via de FIOD in het criminele milieu waren gekomen. En hij gaf Teeven bovendien ruim de gelegenheid de Haarlemse politie in het openbaar te beschuldigen van het plegen van misdrijven. In de beeldvorming was het een ijzersterk verhoor, vol verdachtmakingen. CID-chef Klaas Langendoen van Kennemerland, kon later die ochtend tijdens zijn eigen openbare verhoor, zonder voorbereiding, aan die verdachtmakingen weinig meer bijstellen. Maarten van Traa en zijn commissie hadden hun conclusie tijdens de eerdere – niet openbare – verhoren en het vooronderzoek al getrokken. Van Traa had Langendoen in eerdere ontmoetingen met groot wantrouwen benaderd en tijdens diens openbare verhoor liet hij opzichtig, in zijn lichaamstaal, zijn toon en in zijn vraagstelling, blijken dat hij geen snars geloofde van diens verhaal. Met de spreekwoordelijke zelfverzekerdheid van een Joe DiMag-

gio ramde Van Traa al tijdens de openbare verhoren, lang voor zijn eindconclusie, zijn boodschap de wereld in. Hij deed zelfs aangifte van meineed tegen Langendoen na het verhoor. Hoe kwam het toch dat Van Traa tot zijn keiharde en eenzijdige oordeel over de gang van zaken kwam, terwijl, zoals we in dit boek zullen zien, de feiten toch veel genuanceerder waren en deels zelfs tegengesteld aan het beeld dat onder meer Fred Teeven aan Van Traa had voorgespiegeld?

De eerste keer dat Fred Teeven in de krant kwam was in 1994. Het *NRC Handelsblad* maakte een portret van de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD) van het ministerie van Financiën. Onderwerp was de cultuuromslag die de opsporing van financiële delicten had ondergaan. Teeven was toen al officier van justitie, maar hij was de meest spraakmakende speurder van de nieuwe FIOD geweest. Voordat hij er kwam werken 'straalde de FIOD rust uit', zei Teeven. Teeven was een 'angry young man', die 'zijn gang kon gaan' bij de FIOD, zo schatte de *NRC*-verslaggever het in. 'Sturing was er nauwelijks', bevestigde Teeven, 'je kreeg een zaak, samen met een oudere collega, en ze zeiden: ga maar op pad, kijk maar wat er te halen valt. Je mocht alles, zolang er maar geen grote problemen ontstonden.' Nieuwe regels werden dus zo gaandeweg gemaakt en dat was Fred Teeven op het lijf geschreven. Voor de rol van pionier in grijs gebied is Teeven uitermate geschikt. Met een gebrek aan wetgeving doet hij zijn voordeel: als er immers geen goed beschreven wet bestaat voor een situatie, dan zijn meer middelen inzetbaar. Cruciaal in de loopbaan van Teeven is dat hij begon te werken tegen de georganiseerde criminaliteit op een moment dat de Nederlandse opsporingsmachine nog in de kinderschoenen stond. Anderzijds maakte de grootschalige drugssmokkel juist een grote sprong voorwaarts. Overal in Nederland gingen politiemensen op de drempel van de jaren negentig van de vorige eeuw over tot avontuurlijk pionieren om de zware misdaad te lijf te gaan. Dat deed de criminele inlichtingendienst van Haarlem voor het beruchte IRT Noord-Holland/Utrecht, waarna de IRT-affaire losbarstte. Dat deed ook het IRT-Noord- en Oost-Nederland dat in die tijd aan internationale Koerdische heroïenenetwerken begon te werken. De FIOD was ook aan het pionieren geslagen en dat was precies waar Teeven goed in was. Ambtenaar Teeven voelde zich als een vis in het water. In die snelle ontwikkeling van de opsporing was hij eeuwig en altijd haantje de voorste, van

de IRT-affaire tot aan de berechting van Willem Holleeder in 2006. Teeven werd in zijn Sturm und Drang gesteund door een fijne neus voor politieke stromingen en gevoeligheden. Binnen de bedrijven waar hij werkte bracht hij feilloos de belangen van de verschillende spelers in kaart en zo kon hij, zo nodig, de juiste kant kiezen. In de jaren negentig koos Teeven de kant van de winnaar in de discussie die ontstond rond de vraag welke opsporingsmethoden wel en niet moesten worden toegestaan. Criminele burgerinfiltranten als middel om zware criminelen te pakken zijn Teeven een gruwel, althans zo heeft hij het altijd in het openbaar beleden. Deals maken met criminelen en hen middels het afleggen van kluisverklaringen over andere criminelen verleiden om kroongetuige te worden, dat is in zijn ogen het beste instrument. Gaandeweg is dat de Teeven-methode geworden. Hij is overgenomen door het Nederlandse Openbaar Ministerie en heeft geleid tot de inzet van kroongetuigen als Peter la Serpe, Remko van Lent en Fred Ros. Deze filosofie van de deal is geen principiële keuze geweest, eerder een pragmatische keuze, voortkomend uit opportunisme. Voordat hij als officier van justitie in Amsterdam begon verkende Teeven namelijk zelf ook de werking van criminele burgerinfiltranten en ook nadien. Deze na de IRT-affaire door Van Traa verfoeide methode van meewerken door de politie aan smokkelen voor criminelen werd door Teeven later in de ban gedaan, maar niet uit principe. Teeven wees de methode van de burgerinfiltrant rigoureus af. Zijn nieuwe broodheer Hans Vrakking, hoofdofficier van justitie in Amsterdam, had het IRT opgeheven en daarvoor als reden de methode van de burgerinfiltrant genoemd. Vanaf het moment dat Teeven in Amsterdam officier van justitie werd koos Teeven bij de aanpak van de zware criminaliteit voor de methode van de deal. De dealmaker die het fenomeen kroongetuige ook naar Nederland zou halen was geboren. Wellicht had het precies omgekeerd kunnen lopen, indien de stukken op het bord anders geplaatst waren geweest. Als het doorleveren van drugs aan criminelen een succesvolle methode was geworden dan had Teeven misschien kunnen uitgroeien tot kampioen ‘inzetten van de criminele burgerinfiltrant’.

In de manier waarop Teeven zaken deed in de opsporing herkennen we opportunisme. Hij is geen magistraat in de inhoudelijke zin, die het magistratelijk handelen als uitgangspunt neemt. Niet de man die een methode of een voorgesteld onderzoek met een zekere juridische toewijding toetst aan de Wetboeken van Strafrecht of Strafvordering. Een wettelijk-

ke regeling is voor hem nauwelijks een richtlijn of een meetlat. Voor Teeven heiligt het doel de middelen en de wet is voor Fred Teeven vooral een middel om zijn doel te bereiken. Als man van de opsporing en als crimefighter moest en zou hij scoren. Als officier van justitie – als magistraat – was de wet een rekbare methodiek, niet een heilig gebod, slechts een wijze om zijn doel te bereiken. De uitdrukking ‘als het niet rechtsom kan dan linksom’ ligt hem in zijn mond bestorven.

Deze biografie is incompleet. Wat ontbreekt zijn beschrijvingen van de loopbaan van Teeven als politicus en zijn verdiensten als staatssecretaris. Het bevat ook geen impressies van zijn jeugd in het Haarlemse. U vindt geen veronderstellingen over de psychologie die zijn handelen zouden kunnen verklaren. Dit verhaal behandelt alleen feitelijkheden over en rond Teeven als acteur in het systeem van de Nederlandse opsporing. Die materie alleen al is zo rijk aan gebeurtenissen dat er met gemak een tweede deel had kunnen worden uitgegeven. Teevens tomeloze energie en ambitie hebben hem langs duizenden personen en processen-verbaal gevoerd. Letterlijk is het aantal boeven dat Teeven als crimefighter zakelijk heeft leren kennen te veel om in een biografie te vatten.

Wat de loopbaan van Teeven bij Justitie pikant maakt is de omstandigheid dat deze parallel liep aan één van de meest fascinerende verhalen in de recente Nederlandse geschiedenis. De opkomst en het wereldwijde succes van Nederlanders in de grootschalige handel in drugs en de productie van xtc kent zijn weerga niet in de criminologie van de Nederlandse georganiseerde misdaad. Als een surfer gleed Teeven mee op de avontuurlijke golven die deze criminele ondernemingen teweegbrachten. Geen wonder dat in dit boek steeds de namen van vooraanstaande boeven passeren als Johan Verhoek, alias de Hakkelaar, Willem Holleeder en Mink Kok. Met sommige criminelen heeft Teeven decennia lang van doen gehad.

Het was Teevens talent om zijn wapenfeiten met zo'n enorme vaart neer te zetten dat de toeschouwers, naar adem happend, nauwelijks meer een lijn konden ontdekken. Die lijn was er wel. Dit boek is geschreven met de intentie de beslissingen en acties van Fred Teeven zodanig te ontleden en in verband te plaatsen dat de raadsels een vorm krijgen. Het patroon dat daardoor ontstaat geeft een idee wat Teeven in zijn razende werkdrijf heeft bewogen.

Het verhaal van Fred Teeven heeft wel iets weg van het klassieke begrip 'van krantenjongen tot miljonair'. Een jongen die in eerste aanleg voor het wetenschappelijk onderwijs tekortschoot maar zichzelf ambitieus en energiek voortstuwde naar de top. We zullen in dit boek verteruggaan in de tijd. Voor vele lezers, die Teeven alleen kennen sinds hij het hoge ambt van staatssecretaris bekleedt, is iets als de IRT-affaire natuurlijk een vreemde grootheid. Terugschrikken voor het woord IRT-affaire hoeft echter niet, het is tijdloze en herkenbare kost. De thema's die we tegenkomen zijn eeuwig: misdaad, honger naar geld en macht. Rijk worden met drugshandel en zorgen dat je niet gepakt kunt worden. De top bereiken ten koste van anderen en alles opzij zetten om aan de macht te komen. Deze motieven vormen de setting van de loopbaan van crimefighter Fred Teeven.

Teeven was zoon van een werknemer van Joh. Enschede, de Haarlemse firma die vanouds de Nederlandse bankbiljetten drukte. Met die bakermat heeft Teeven in ieder geval één verbintenis in stand gehouden: geld. Geldbedragen en het ontnemen van geld vormen een rode draad in de loopbaan van de man die na zijn middelbare school koos voor een opleiding bij de Belastingdienst. Ook bij de FIOD en bij Justitie was geld en het recht op geld van derden de rode draad in zijn werk.

De pet van de Rijksoverheid is de andere sterke verbinding van Teeven met de firma van zijn vader. Teeven koos ervoor zijn ambities te verwezenlijken met de ijzeren vuist van de staat als strijdmakker. Of moeten we zeggen dat hij die vuist tot de zijne heeft weten te maken, en nu als staatssecretaris zelfs in zijn persoon heeft geïntegreerd? Wie weet zal hij nog als minister met ijzeren vuist over de Nederlandse wetshandhaving regeren. Teeven kent heel veel mensen en hij beschikt over veel kennis over mensen. Collega's typeren Teeven als een man die beladen met tassen vol dossiermappen binnen komt stormen om die op tafel neer te laten ploffen. We gaan er tegenaan is dan de boodschap en dat werkt aanstekelijk. 'Je hebt ja-juristen en nee-juristen', zegt een oud-teamleider bij de politie. 'Teeven is duidelijk een ja-jurist. Mensen liepen met hem weg want bij hem kon alles.' Teevens dossierkennis is indrukwekkend maar kan ook intimiderend zijn. Hij scheidt er genoeg in mensen met een lachje te confronteren met verrassende feiten. Anderzijds is hij niet altijd een schaker die wacht op het juiste moment. Teeven werkte met geheimen maar kon niet echt goed met die geheimen omgaan, zoals het de ware inlichtingenman